

Ключевые слова: компетентность, общение, взаимодействие, личностное взаимодействие

Yacula T.V.

THEORETICAL GOING NEAR DETERMINATION OF ESSENCE OF PERSONALITY CO-OPERATION OF TEACHER AS HIS PEDAGOGICAL COMPETENCE

The article is devoted the analysis of approaches in relation to determination of essence of personality co-operation of teacher from position of his competence

Key words: competence, intercourse, co-operation, personality co-operation

УДК 378.124.92: 004

Архіпова І.С.

ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТА У ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті автор розглядає особливості взаємодії викладача та студента, а також зміни їх ролей та поведінки в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища.

Ключові слова: викладач, студент, інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище, взаємодія.

Підготовка спеціалістів, здатних не лише сприймати, зберігати і відтворювати інформацію, а й продукувати нову, керувати інформаційними потоками й ефективно їх опрацьовувати є вимогою сучасного розвитку суспільства [6, с. 215]. Одним із пріоритетних напрямів інформатизації суспільства є інформатизація освіти, яка у свою чергу ставить нові цілі та завдання, відкриває нові можливості і в той же час висуває нові вимоги до професійної компетентності викладача та студента як майбутнього фахівця [12, с. 79].

Сьогодні майже неможливо уявити навчальну взаємодію викладача та студента поза інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища (ІКПС).

Особливості функціонування інформаційно-комунікаційного середовища у вищому навчальному закладі розкрито в наукових працях В. Бикова, Б. Гершунського, С. Гураль, А. Єршова, М. Жалдака, А. Коломієць, М. Левшина, О. Майбороди, В. Михайлович, Л. Петухової, І. Прокопенка, Ю. Рамського, С. Семерікова, О. Співаковського та інших.

Питання взаємодії викладача та студента в умовах ІКПС досліджували у своїх роботах В. Коткова, В. Кухаренко, П. Образцов, В. Овсянніков, І. Онищенко, Л. Петухова, Є. Полат, О. Седашова, О. Співаковський та інші.

Аналіз педагогічної літератури переконує в тому, що проблема взаємодії викладача та студента у інформаційно-комунікаційному педагогічному середовищі є актуальною та багатоаспектною, але недостатньо дослідженою і, відповідно, потребує значної уваги.

Мета статті полягає у тому, щоб акцентувати увагу на розгляді особливостей взаємодії викладача та студента, а також зміни їх ролей та поведінки в умовах ІКПС.

Інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище є складовою єдиного українського інформаційно-освітнього простору, формування і розвиток якого здійснюється в рамках програм інформатизації освіти України. Це середовище включає організовану сукупність інформаційного, організаційного, методичного, технічного та програмного забезпечення, що сприяє інформаційно-навчальній взаємодії у системі "викладач – середовище – студент" [8, с. 24].

Результатом даної взаємодії потрібен стати фахівець нової формації зі сформованими інформатичними компетенціями, педагог, який орієнтується в освітніх інноваціях, обізнаний із сучасними інформаційними технологіями, володіє комп'ютерними засобами та готовий до самостійного освоєння нових програмних продуктів [8, с. 20]. Однак студент, що потрапляє в

інформаційно-комунікаційне середовище (ІКС), не лише діє в ньому, а й знаходиться під його впливом [6, с. 215]. За висловом І. Шалаєва [3, с. 11], інфосередовище може містити багато знань, але не може передати вміння користуватися ними. Тобто ІКС вимагає від учасників навчально-виховного процесу певних навичок користування інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ), умінь здійснювати взаємодію з комп'ютерними засобами та за допомогою Інтернету, які вони отримують самостійно або під керівництвом викладача. Воно має педагогічний вплив на всіх учасників, що взаємодіють у його межах.

На думку Л. Петухової, ІКПС є активним суб'єктом навчання, адже, як зазначає дослідниця, "компонентами інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища є не тільки технології, але й людські ресурси, які неперервно їх оновлюють зі швидкістю, що постійно зростає" [10, с. 133].

ІКПС має широкі функціональні можливості. Воно відкриває студентам доступ до електронних каталогів навчальної літератури, електронних підручників та посібників, електронних енциклопедій, словників, наукових журналів, збірників наукових праць, комп'ютерних навчальних курсів. Майбутні фахівці мають можливість звернутися до автоматизованих засобів контролю своїх знань і рейтингового оцінювання поточних результатів навчальної діяльності, що сприяє формуванню самоосвітньої компетентності студента [9, с. 35]. Дане середовище характеризується доступом до інформаційних ресурсів викладачів та студентів і можливістю реалізовувати різні види взаємодії: чати, електронна пошта, презентації, що значно збагачує взаємодію суб'єктів освітнього середовища [4, с. 69].

Проводячи велику частину свого життя в електронному середовищі, обмінюючись знаннями та досвідом, студенти очікують того самого від викладачів, оскільки застосування зручних та знайомих їм засобів в освітньому процесі робить їх навчання комфортним та найбільш ефективним [11, с. 402].

З точки зору технологізації процесу навчання викладач не може вирішити задачі підвищення якості освіти без використання інноваційної техніки та засобів інформатизації, оскільки сучасний педагог зорієнтований на інноваційні методики навчання [12, с. 79]. З огляду на це, можна прийти до висновку, що сучасна вища школа потребує новий тип викладача. При цьому, перш за все, слід виділяти вимоги до нових здатностей викладача. До них слід віднести: вміння комунікувати з використанням передових технологій, вміння навчати з використанням дистанційних технологій та в нових освітніх середовищах, вміння мотивувати студентів до електронного навчання, вміння спілкуватися з використанням передових технологій, включати студентів до процесу навчання в умовах ІКПС, швидко встановлювати контакти в ІКПС, адаптуватися до індивідуальних потреб студентів, бути інноваційним до використання передових технологій, адаптувати методи та засоби інноваційного навчання [7, с. 81].

Необхідно відзначити, що і поведінка обох суб'єктів у новому середовищі також змінюються. В умовах ІКПС відбувається перерозподіл ролей викладача та студента. Викладач ВНЗ перестає бути постачальником, "ретранслятором" знань, а починає виконувати функції інструктора, посередника та наставника, що оперативно керує навчальним процесом. Основне завдання викладача – розробляти і використовувати відкриті й дієві методи для здобуття майбутніми фахівцями професійних умінь і навичок [9, с. 34]. З цього приводу, М. Банчук [1, с. 74] зауважує, що у навчальному процесі повинен з'явитися "маклер із керівництва", який здатний зібрати і надати достатню кількість інформації для прийняття рішення про майбутні дії, розвинути здібності до інформаційного менеджменту й аналізу інформації, допомогти знайти свій шлях в інформаційному лабіринті знань.

Відтак, взаємодія викладача зі студентами в умовах ІКПС передбачає нову роль викладача-тьютора, який, у свою чергу, виступає у декількох основних ролях. У кожній з них він організує взаємодію учасників з певною галуззю навчального середовища. В ролі лектора-експерта викладач розповідає новий матеріал, демонструє слайди, відповідає на питання учасників. У ролі організатора викладач спрямовує взаємодію учасників дистанційного курсу з соціальним та фізичним оточенням: координує виконання завдань. У

ролі консультанта-фасилітатора викладач звертається до професійного досвіду студентів, спонукає їх самостійно збирати нові данні, шукати рішення вже поставлених задач та ставити нові [3, с. 75].

Впровадження нових ІКТ в освіту змінює зміст діяльності та поведінку викладача: він стає розробником нової технології навчання, що, з одного боку, підвищує його творчу активність, а з іншого – вимагає високого рівня технологічної та методичної підготовленості [4, с. 69].

В умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища значно розширюються та урізноманітнюються можливості сучасного заняття. Завдяки застосуванню ІКТ збагачується його зміст, прискорюється темп проведення, формуються навички інформаційної та комунікативної взаємодії, викладач отримує можливість ефективно використовувати навчальний час, винаходити оригінальні методи викладання, збільшувати обсяг навчального матеріалу для його засвоєння студентами [8, с. 23].

Студент, у свою чергу, є рівноцінним учасником навчального процесу, який у процесі трисуб'єктної взаємодії активно співпрацює з викладачем, набуває умінь самостійного пошуку, збору й продукування навчальної інформації та має багато можливостей для впливу на зміст і процес власної професійної підготовки [9, с. 34]. Професійному становленню майбутнього фахівця, формуванню в нього інформаційних компетентностей, виховуванню соціальної та професійної мобільності сприяють: систематичне використання електронних енциклопедій, словників, довідників, підручників, посібників, комп'ютерних навчальних курсів, електронних банків тестів [7, с. 25]. Слушно зауважує А. Литвин, що "студенти з пасивних спостерігачів перетворюються на учасників навчального процесу, розкривають свої творчі якості та індивідуальні можливості, набувають навичок самовираження" [5, с. 22].

Організація ІКПС в університеті значно змінює і навчальну поведінку студентів: вони мають можливість переглянути навчальні плани, ознайомитися зі змістом курсів і порівняти свої успіхи з запропонованими темпами навчання. Ще студенти можуть прослухати лекції заздалегідь, вивчити необхідний матеріал за допомогою мережі Інтернет, а після, вже підготовленими, йти на лекцію та обмінюватися ідеями, обговорюючи різні точки зору [4, с. 69-70].

Таким чином, відбувається переміщення центру з викладача на студента. А саме відбувається суттєва зміна ролі викладача як єдиного джерела фактів, ідей, принципів на роль консультанта, менеджера, фасилітатора. Студент, у свою чергу, перетворюючись з пасивного учасника навчального процесу на активного суб'єкта, повинен вміти підтримувати зв'язок з викладачем, однокурсниками, провайдером освітніх послуг, технічним персоналом, адміністратором. Дана система дає змогу викладачеві оперативно керувати навчальним процесом, а студентам – постійно забезпечувати задоволення індивідуальних, освітніх потреб, ефективно сприймати і закріплювати матеріал, що в цілому призводить до оптимізації навчального процесу [9, с. 34].

Таким чином, досліджуючи взаємодію викладача та студента у інформаційно-комунікаційному педагогічному середовищі, ми дійшли таких висновків:

1. Інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище є невід'ємною частиною сучасного навчально-виховного процесу у педагогічному ВНЗ. В умовах ІКПС відбувається активна інформаційна взаємодія між викладачем та студентом, яка дає можливість студенту здобувати нові знання, активно включатися в процес формування навичок професійної діяльності, задовольняти свої освітні потреби, здійснювати самоосвітню діяльність, викладачеві – оперативно керувати навчальним процесом, здійснювати електронне консультування студентів, оцінювати їхні навчальні досягнення.

2. Взаємодія у інформаційно-комунікаційному педагогічному середовищі дозволяє окреслити новий тип викладача та студента, взаємопов'язаних та рівноправних суб'єктів освітнього процесу, активних учасників створення нової парадигми освіти.

Дана стаття не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Перспективним може бути розробка моделі навчальної взаємодії викладача та студента в умовах ІКПС.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Банчук М. Створення єдиного медичного освітнього простору України у руслі загальноєвропейської стратегії на прикладі вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів / М. Банчук // Персонал. – 2009. – № 1. – С. 72–76.
2. Веряев А. А. От образовательных сред к образовательному пространству: понятие, формирование, свойства / А. А. Веряев, И. К. Шалаев // Педагог. – 1998. – № 4. – С. 9–14.
3. Каревік О.О. З досвіду впровадження технології дистанційного навчання в економічній освіті сучасної України [Текст] / Каревік О.О., Шалімова Л.М., Руднева І.М. // Сборник научных трудов "Вестник НТУ "ХПИ": Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2010. – №8. – С. 71-78.
3. Кушнарєнко Д. Характерологічні особливості поведінки викладача та студента в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища / Кушнарєнко Д., Петухова Л., // Актуальні проблеми педагогіки: [збірка студентських наукових статей] / Упоряд. В.В.Денисенко. – Херсон: ХНТУ, 2014. – 112 с. – С. 68-70.
4. Литвин А. Інформатизація навчально-методичного забезпечення професійної освіти / А. Литвин // Професійно-технічна освіта. – 2006. – № 4. – С. 21–25.
6. Мокра М. Інформаційно-комунікаційне середовище в освітній системі США / Маріна Мокра // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів, 2012. – № 3. – С. 213–222.
6. Образцов П. И. Психолого-педагогические аспекты разработки и применения в вузе информационных технологий обучения [Текст] / П. И. Образцов / – Орел: Орловский государственный технический университет, 2000. – 145 с.
7. Онищенко І. Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – Випуск 45, 2013. – С. 20-25.
8. Онищенко І. Особливості професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів у моделі трисуб'єктних відносин // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – Випуск 47, 2013. – С. 31-37.
9. Петухова Л. С. Місце інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища у формуванні компетентності вчителів початкових класів / Л. С. Петухова // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші. – Умань: ПП Жовтий О. О., 2009. – Випуск 31. – С. 130–137.
10. Співаковський О.В. До оцінювання взаємодії у моделі "викладач-студент-середовище" / О.В. Співаковський, Л.С. Петухова, Н.А. Воропай // Науково-практичний журнал Південного наукового Центру НАПН України "Наука і освіта". – 2011. – № 4. – С. 401 – 402.
11. Хатаєва Р.С. Подготовка преподавателя к профессиональной деятельности в условиях информатизации образования // Информатика и образование. – №6. – 2014. – С. 79-81.

Архипова И.С.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ И СТУДЕНТА В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ СРЕДЫ

В статье автор рассматривает особенности взаимодействия преподавателя и студента, а также изменения их ролей и поведения в условиях информационно-коммуникационной педагогической среды.

Ключевые слова: преподаватель, студент, информационно-коммуникационная педагогическая среда, взаимодействие.

Arkhipova I.S.

BETWEEN TEACHERS AND STUDENTS IN INFORMATION AND COMMUNICATION PEDAGOGICAL ENVIRONMENT

The article considers the features of the interaction of teacher and student, and change their roles and behavior in information and communication educational environment.

Key words: teacher, student, teacher information and communications environment, interaction.